

свою присутність [Руднев 1996, с. 50-51]) та низка парадоксів, відомих як парадокс брехуна: парадокс Мура («*Иде дощ, але я так не вважаю*»), парадокс Епіменіда («*Критянин Епіменід стверджував, що всі критяни – брехуни*»), парадокс Платона і Сократа (Платон: «*Наступне висловлювання Сократа буде неправдивим*». Сократ: «*Те, що сказав Платон, – правда*»), парадокс Піноккіо («*Що буде, якщо Піноккіо скаже: «Зараз мій ніс стане довшим?»*). Дослідження цих явищ та поглиблений аналіз вже розглянутих проявів «іллокутивного суїциду» формують поле для подальшої розробки даної теми.

Література

Апресян Ю. Д. Перформативы в грамматике и словаре // ИАН СЛЯ. – 1986. – Т. 45. – № 3. – с. 208-223. Богданов В. В. Перформативное предложение и его парадигма // Прагматические и семантические аспекты синтаксиса. Сб. науч. тр. – Калинин: Издательство Калининского госуниверситета, 1985. – 20-28 с. Богданов В. В. Речевое общение: прагматические и семантические аспекты / В. В. Богданов. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1990. – 87 с. Вендлер З. Иллокутивное самоубийство // Новое в зарубежной лингвистике: Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – с. 238–250. Остин Дж. Перформативные высказывания // Остин Дж. Три способа пролить чернила, 2006. – 335 с. Руднев В. Винни Пух и философия обыденного языка. – М.: Аграф, 2000. – 320 с. Austin J. L. How to do things with words. – Oxford, 1962. – 162 p.

УДК: 811.134.2:81'367.628

ОЛІЙНИК А. М.

(Запорізький національний університет)

МЕТАКОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИГУКІВ (на матеріалі сучасної іспанської мови)

У статті розглядається функціонування вигуків з точки зору їхнього метакомунікативного статусу. Представлено аналіз комунікативних ситуацій, що розкривають багатогранну сутність досліджуваного мовного явища.

Ключові слова: вигук, метакомунікація, емоція, доповнення, заміщення, регулювання.

Олейник А.М. Метакоммуникативный аспект функционирования междометий (на материале современного испанского языка). В статье рассматривается функционирование междометий с точки зрения их метакоммуникативного статуса. Представлен анализ коммуникативных ситуаций, которые раскрывают многогранную сущность данного языкового явления.

Ключевые слова: междометие, метакоммуникация, эмоция, дополнение, замещение, регуляция.

Oliinyk A.M. Metacommunication as aspect of functioning of interjections (based on the modern Spanish language). This article deals with the functioning of interjections as unities of metacommunication. The actual research contains the analysis of the communicative situations which reveal the multifaceted essence of this language phenomena.

Key words: interjection, metacommunication, emotion, complement, substitution, regulation.

Представляючи собою універсальну мовну одиницю, що зустрічається в усіх мовах світу, вигуки залишаються недостатньо вивченим лексико-граматичним класом слів, який через своє проміжне положення у загальній системі частин мови та поліфункціональність в залежності від кожної окремої комунікативної ситуації продовжує привертати увагу лінгвістів і на сучасному етапі розвитку мовознавства. Принагідно зазначимо, що у теорії комунікації, виходячи з соціо-, психо- та прагмалінгвальних особливостей мовного спілкування, виділяють власне комунікацію – план прийому і передачі інформації та метакомунікацію – план забезпечення ефективності перебігу мовного спілкування. Дослідження ж вигуків сучасної іспанської мови з точки зору метакомунікативного аспекту дозволяє розглянути різноманітні ситуації вживання та реалізації відповідних функцій, що їх виконують дані мовні одиниці. Загальна ж спрямованість сучасної дослідницької парадигми на вивчення мовних одиниць у реальному існуванні, а також зосередження уваги на окремих аспектах їхнього функціонування визначають актуальність даного дослідження.

Проблематику, пов'язану з вигуківими одиницями в мові та мовленні неодноразово досліджували і продовжують досліджувати як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти. Так, серед мовознавців, що займалися теоретичним обґрунтуванням даного мовного явища, слід зазначити І. В. Арнольд [Арнольд 2004, с. 127-128], Л. Г. Торрего [Torrego 2007, с.92-94], М. А. Торрес Санчес [Torres Sánchez 2000, с. 10-13], Н. Куето Вальверду [Valverdú 2003, с. 5-

7] та ін.; питання пов'язані з практичним втіленням вигуків у мовленні були розглянуті, зокрема, Є. Є. Корді [Корді 2004, с. 84-88], В. Едесо Наталиас [Edeso Natalias 2007, с. 505] та ін.; метакомунікативний аспект досліджували А. Г. Гурочкіна [Гурочкина 2009, с. 52-53], А. Н. Сініцина [Синицына 2008, с. 7-8], М.Х. Лусерга Перес [Lucerga Pérez 2005, с. 203-206] та ін. Загалом, розглядаючи питання, пов'язані з вигуківими одиницями, неможливо оминати той факт, що дослідження даного мовного явища активно розвиваються, що підтверджується постійною зміною кутів зору та заглибленням у різні аспекти їхнього утворення і функціонування.

Об'єктом дослідження даної статті є вигук як мовне явище у сучасній лінгвістиці, а **предметом** – метакомунікативні особливості функціонування вигуківих одиниць в іспанській мові.

Мета дослідження – схарактеризувати особливості функціонування вигуків в іспанській мові з точки зору метакомунікативного аспекту. Виходячи з мети даної статті, були поставлені наступні **завдання**: визначити значення вигуківих одиниць для комунікативних потреб мовця та дослідити функціональне навантаження вигуків, ґрунтуючись на метакомунікативному аналізі окремих комунікативних ситуацій.

Вигуківі одиниці складають особливий шар лексики, оскільки в них немає предметно-логічного значення. Так, Н. І. Попова розглядає вигук як незалежну частину мови, яка служить для вираження емоційно-вольової реакції мовця на дійсність, іншими словами, вигук в спонтанній формі виражає фізичні та психічні стани мовця – біль, радість, здивування, захват, неприязнь, захоплення та ін. На відміну від інших форм і засобів вираження емоцій вигук сам по собі – емоційний знак, хоча і не має предметного значення. На відміну від інших частин мови вигук може вживатися в особливих ситуаціях, які створює мовець, прямо виражаючи свої почуття, тобто, вигук вживається тільки в усній мові і ми не можемо знайти його в непрямій мові. Вигук може входити до складу речення у якості відокремленого слова чи сам по собі створювати незалежне окличне речення. [Попова 2000, с. 358]. Варто зазначити, що в даній дефініції звертається увага не тільки на загальноприйняті засади: статус вигуків в системі частин мови, засоби вираження емоцій за їх допомогою, а зокрема, на певні особливості вживання цих мовних одиниць.

Що ж стосується метакомунікації, то в нашому дослідженні за основу було взято визначення іспанського лінгвіста Марії Хосе Лусерги Перес, яка розуміє метакомунікацію, як комунікацію з приводу комунікації, тобто її предметом є сам процес спілкування. При цьому поняття метакомунікації відноситься до сигналів та висловлювань, якими обмінюються співрозмовники під час комунікативного акту [Lucerga Pérez 2005, с. 75-76]. Іншими словами, під цим поняттям розуміється, яким чином необхідно інтерпретувати інформацію, що нам передається у виді коду, який спеціально для цього використовується (система знаків та правил, як вербальних, так і невербальних, яка дозволяє сформулювати і зрозуміти повідомлення), а також мова йде про взаємозв'язок між адресантом та адресатом та про їх взаємовплив.

У попередньому дослідженні вигуки було розподілено з точки зору семантики на імпульсивні, імперативні, етикетні та звуконаслідувальні [Телкова 2004, с. 165-167]. Відповідно, саме цією класифікацією ми будемо керуватися в даній статті.

Що стосується функціонування, то раніше нами були представлені комунікативно-прагматичні особливості іспанських вигуків, тому в даній статті ми зосередимо увагу на тих функціях, що підкреслюють метакомунікативний статус вигуківих одиниць.

Для ілюстрації метакомунікативного аспекту функціонування іспанських вигуків були використані фрагменти діалогів з іспанських відеострічок. Принагідно зазначимо, що за основу під час аналізу відеоматеріалу було взято конwersаційний метод Ф. С. Бацевича [Бацевич 2004, с. 274-276], а саме його підхід до аналізу комунікативних ситуацій.

Розглянемо декілька прикладів, які розкривають сутність досліджуваного нами мовного явища. Розпочнемо з досить популярного імпульсивного вигуку, проте одразу ж зазначимо, що етимологічно він не є іспанським – це запозичення з англійської мови, яке активно

вживається у всьому світі, зокрема, іспанцями. Мова йде про вигук *¡wow!*, який використовується для передачі захоплення або подиву, в більшості випадків, позитивно забарвлене. Дана комунікативна ситуація включає двох учасників – хлопця і дівчину, у яких повинне відбутися перше побачення: – *Hola, chaval!* – *¡Wow!* – *Lo sé. ¡Venga, pasa!* [Para que sirve un oso].

Говорячи про комунікативну ініціативу даної інтеракції, очевидним є те, що вона, всупереч усталеному стереотипу, належить дівчині. Що ж стосується комунікативної мети, то, безперечно, кожен справжній джентльмен намагається справити гарне враження на супутницю і вдається до компліментів з приводу її зовнішнього вигляду. Цікавим є те, що в даному випадку, єдина репліка, яка належить хлопцю – це вигук *¡wow!*. Проте головна мета все ж таки досягається, в першу чергу, завдяки невербальному повідомленню, яке містить дана вигукова одиниця. Молодий чоловік, вражений красою дівчини, не може сформулювати навіть простого речення, він відкриває рот від захоплення і, єдине, що йому вдається вимовити – цей короткий вигук, причому, його голос тремтить, він розгублений.

Тобто, у даній комунікативній ситуації, вигук виконав у комплексі з невербальним повідомленням функцію заміщення і, відповідно, економії комунікативних засобів, адже усе повідомлення разом із інтенцією були представлені лише одним коротким словом – вигуковою одиницею.

Слід також зазначити, що цей імпульсивний вигук частіше за все вживає саме молодь, що обумовлюється значним впливом американської культури на весь сучасний світ, особливо на молоде покоління. Але окрім цього англomовного вигуку, в іспанській мові з'явився так званий аналог, подібний за звучанням, та ідентичний за своєю семантикою, це *¡guay!*: –*¡Ay, perfecto!* *¡Qué guay, tío!* [3 metros sobre el cielo]

Проаналізуємо іще один досить яскравий приклад вживання цілої серії імпульсивних вигуків, які йдуть один за одним: – *¡Me cago en mi puta vida!* *¡Hostia!* *¡Joder!* – *¡Tranquilo, tío!* *Tío, ¿qué te pasa?* *¿Qué te pasa?* – *¿Eh?* – *Que ¿qué te pasa?* – *Ah, na-na-nada, no me pasa nada, no me pasa nada* [7 minutos].

У перші секунди відео фрагменту перед нами доволі щаслива, усміхнена людина – хлопець, який, знаходячись на сайті знайомств, перевіряє сумісність своєї анкети з анкетами інших жінок, які так само шукають нових приятелів. Проте, через декілька секунд, зрозумівши, що доля не посміхнулася йому у відповідь і, що його спіткала невдача, вираз обличчя змінюється просто кардинально. Вимовляючи підряд три імпульсивні вигукові одиниці: *¡puta vida!*; *¡hostia!*; *¡joder!*, молодий чоловік ніби повністю поринає у свої емоції, він стискає зуби, тим самим підтверджуючи свій емоційний стан. Зокрема, він дуже голосно кричить, привертаючи таким чином увагу оточуючих, але це його зовсім не хвилює, він настільки розлючений, що нікого навколо себе не помічає і далеко не відразу реагує на звернення, яке йому адресоване.

Дана комунікативна ситуація є доволі цікавим прикладом вживання вигукових одиниць, тому що використання трьох різних вигуків підряд не є типовою поведінкою мовців, навіть таких експресивних, як іспанці. Адже, навіть один сильний, з емоційної точки зору, вигук, може передати цілий спектр почуттів, тобто, в даному випадку, комунікант настільки обурений своєю невдачею, що не може обмежитися одним чи навіть двома вигуками, а використовує три різні імпульсивні вигукові одиниці з однаковим прагматичним забарвленням. Відповідно, вигуки у цьому випадку, виконали функцію підсилення емоційного стану мовця, що надало змогу передати усю гамму почуттів, що їх зазнав адресант.

Наступна метакомунікативна одиниця, яку ми маємо намір розглянути *¡basta!*, є доволі відомою. Цікавим є те, що даний вигук можна зустріти не тільки в іспанській, а й в інших європейських мовах, проте за походженням він саме іспанський. У представленій комунікативній ситуації три учасники: жінка та два чоловіки, один із яких є її чоловіком, а інший коханцем: – *Éramos felices y tú vienes a escondidas como una serpiente. Hay muchas*

mujeres, joder, ¿por qué la mía?– Toni, ya está, bien, la gente nos está mirando. ¡Basta!, basta [Dieta mediterránea].

Чоловік дуже розлючений, він намагається задушити кохання, супроводжуючи тілесну атаку репліками, які є значною мірою емоційно забарвленими, серед них, зокрема, зустрічається один із найуживаніших у сучасній іспанській мові вигук – *¡joder!*. Загалом, конотативне значення цієї вигукової одиниці є зниженим, проте в силу частотності свого вживання в розмовному мовленні та у результаті мовної демократизації, сприймається співрозмовником приблизно, як *чорт забирай!*.

Припиняє цей напад жінка, використовуючи, відповідно, вигук *¡basta!*, а для досягнення більшого ефекту, вона двічі його повторює, проте вдруге він звучить дещо спокійніше. Здається, що вона за допомогою інтонації намагається заспокоїти чоловіка і, звісно, *¡basta!* супроводжується підняттям та опущенням долоні, але іще одним важливим фактором є погляд. Що стосується чоловіка, то його погляд сповнений безумства, він не в собі, в той час, як жінка, навпаки, дивиться на нього заспокійливо, саме тому тільки одна її долоня передає імперативне значення зупинки дії, другу ж вона тримає на плечі, цей рух в неї рефлекторний, проте несе в собі відповідне змістове навантаження. Слід також звернути увагу на місце дії – це лікарня, де завжди багато людей, відповідно, жінка відчуває певного роду зніяковілість, про що вона також повідомляє в своїй репліці чоловікові і тільки потім вдається до вищезгаданої вигукової одиниці.

Таким чином, даний приклад демонструє реалізацію функції доповнення, коли для передачі почуттів мовець використовує вигукову одиницю *¡joder!*, а вжитий імперативний вигук *¡basta!* виконує функцію регулювання акту комунікації.

І, наостанок, розглянемо ситуацію, яка є досить цікавою з точки зору соціально-психологічного, паралінгвального та прагматичного аспектів. Головним комунікантом є молода жінка, яка є дуже стриманою та спокійною, боїться майже усього, що її оточує: – *Perdón! Si no os parece mal vamos terminando. Uhm, si os parece bien. ¿eh? Es que es la hora. En realidad ya pasa una hora [7 minutos]*.

У даній репліці вжито етикетний вигук *¡perdón!* та звуконаслідувальні *uhm, ¿eh?*, які слугують для регулювання розмови, вони вимовляються тремтячим і дуже схвильованим голосом. І вже через кілька хвилин перед нами та ж сама жінка постає у зовсім іншому світлі. У момент, коли вона розуміє, що чоловік, в якого вона була закохана, виявився зовсім не тим, за кого себе видавав, її емоційний стан кардинально змінюється: – *No me toques, ni se te ocurra acercarte a mí porque aquí hay policía de verdad, en concreto, en concreto, el carnete que es muy amigo mío. Así que haz el favor de largarte de aquí. ¡Fuera!. Y ustedes ¿qué hostia miran? ¿Eh? [7 minutos]*

Жінка вдається до крику, причому уся репліка вимовляється нею на дуже підвищених тонах, і вона завершує свій монолог вигуком *¡fuera!*, який звучить, як несамовитий крик. Таким чином, жінка повною мірою передала усі ті таємні почуття, що вона звикла стримувати. Її крик підкріплюється лютістю в очах, вона знаходиться, в певному сенсі, в істеричному стані. Причому лють поширилася і на оточуючих, що надміру допитливо спостерігали за сваркою.

Тобто, інтонаційне підсилення вигукової одиниці зробило повідомлення, зокрема, комунікативний намір адресанта більш виразним, що надає даній репліці прагматичної значущості.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки**: вигуки є метакомунікативними одиницями, адже вони слугують для встановлення, продовження та переривання акту комунікації. Загалом, це – багатогранна та доволі дискусійна частина мови, яка здатна реалізувати себе у різних ситуаціях та у мовленні різних соціальних груп, комплексно виконуючи при цьому свої функції. Серед них особливою значимістю характеризуються наступні: доповнення, у тому числі дублювання і посилення, заперечення та заміщення вербального повідомлення і регулювання розмови. Дані функції виявляються лише в результаті комплексного аналізу контексту та ситуації

спілкування, комунікативної поведінки її учасників та паралінгвальної сторони висловлювання.

Доцільно також відзначити той факт, що переважне вживання вигуків у невимушеному мовленні, їхня суб'єктивність і спонтанність дозволяє віднести вигуківі форми до стандартних стереотипних структур, які, як і будь-які інші стереотипи, відмічені національною специфікою. Тому вищезазначені аспекти можуть стати основою для подальшого дослідження розглянутої нами проблеми.

Література

Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М.: Флинта, 2004. – 384 с.
 Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 344 с.
 Гурочкина А. Г. Метаязык, метакоммуникация, метатекст (к объему содержания понятий) / А. Г. Гурочкина // Когнитивные исследования языка. – Тамбов. – 2009. – №.5. – С. 52-57.
 Корди Е. Е. О значении междометий и их синтаксических функциях во французском языке / Е. Е. Корди // Вопросы грамматики французского языка. – 1964. – С. 71-106.
 Попова Н. И. Практическая грамматика испанского языка: Морфология. Синтаксис / Н. И. Попова. – М.: Просвещение, 2000. – 506 с.
 Сеницына А. Н. Метакоммуникативные единицы и их роль в организации и регуляции англоязычного диалогического общения: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Санкт-петербург, 2008. – 19 с.
 Телкова О. В. Коммуникативно-прагматична характеристика іспанських вигуків / О. В. Телкова, А. М. Олійник // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗНУ. – 2012. – Випуск 53. – С. 163-168.
 Edeso Natalias V. ¿Qué hacer con las interjecciones en una clase de ELE? / V. Edeso Natalias // Las destrezas orales en la enseñanza del español L2-LE. – 2007. – P. 505-507.
 Lucerga Pérez M.J. La perspectiva interactiva y el concepto de metacomunicación en la obra batesoniana: el discurso publicitario juvenil como ejemplo de doble vínculo / M.J. Lucerga Pérez // Revista Electrónica de estudios filológicos. – 2005. – №9. – 441 p.
 Torrego L.G. Gramática didáctica del español / L.G. Torrego. – Madrid, 2007. – 372 p.
 Torres Sánchez M. A. La Interjección / M. A. Torres Sánchez. – Cádiz: Universidad de Cádiz, 2000. – 170 p.
 Valverdú C. La interjección. Semántica y pragmática / C. Valverdú, N.M. Jesús López Bobo. – Madrid, 2003. – 95 p.

Ілюстративний матеріал

7 minutos (художній фільм). 3 metros sobre el cielo (художній фільм). Dieta mediterránea (художній фільм). Para que sirva un oso (художній фільм).

УДК 81'37:81'373.72

ПАВЛЕНКО Н. А.

(Донецкий национальный университет)

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С ИМПЛИЦИТНО ВЫРАЖЕННЫМ ГЕНДЕРНЫМ КОМПОНЕНТОМ

Данная статья посвящена исследованию семантических особенностей английских фразеологических единиц с имплицитно выраженным гендерным компонентом. Рассматривается сущность фразеологического значения, определяется характер взаимосвязи между всеми его макрокомпонентами. В ходе анализа языкового материала выделяется ряд признаков, используемых для номинации человека.

Ключевые слова: фразеологическая единица, имплицитно выраженный гендерный компонент, дифференциальная сема.

Павленко Н. О. Семантичні групи фразеологічних одиниць з гендерним компонентом, що виражен імплицитно. Дана стаття присвячена дослідженню семантичних особливостей англійських фразеологічних одиниць з гендерним компонентом, що виражен імплицитно. Розглядається сутність фразеологічного значення, визначається характер взаємозв'язку між усіма його макрокомпонентами. У ході аналізу мовного матеріалу виділяється ряд ознак, що використовуються для номінації людини.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, гендерний компонент, що виражен імплицитно, диференційна сема.

Pavlenko N. O. Semantic groups of phraseological units with the gender component that is expressed implicitly. This article concerns itself with the research of semantic peculiarities of English phraseological units with the gender component that is expressed implicitly. Special attention is drawn to the essence of phraseological meaning and the character of interaction between all its macrocomponents. A detailed material analysis gives an opportunity to define a range of characteristics, used to nominate a person.

Key words: phraseological unit, gender component expressed implicitly, differential seme.

Вводные замечания.

Фразеологическая система английского языка обладает исключительной способностью ретранслировать культурные особенности языкового сообщества и потому представляет благоприятную почву для исследования межгендерных отношений. Сфера фразеологии не